

KADI BURHANEDDİN KARŞISINDA BİR SELÇUKLU ŞEHZADESİ KILIÇ ARSLAN

ZERRİN GÜNAL ÖDEN

Türkiye Selçuklu Devleti'nin II. Gıyaseddin Mesud'un 1308'de vefatı ile resmen de son bulduğu genellikle kabul edilen bir görüştür. Ayrıca II. Mesud'un yerine V. Kılıç Arslan'ın geçtiği, böylece hanedanın 1318 yılına kadar devam ettiği de ileri sürülmektedir. O. Turan¹, Hamdullah Kazvini'nin 1334 yılında yazdığı tarihinden naklen Selçuklu saltanatı adının artık kalmadığı, onlardan bazılarının da "sahillerde ve uçlarda henüz padişah" olduğu kaydından yola çıkarak, bu durumun uç beyliklerinde bazı Selçuklu şehzadelerinin bir müddet daha yaşamış olduğunu doğruladığını ifade etmektedir. Ona göre *Anonim Selçuknâme*²'de yer alan "Sultan Alaeddin bin Süleymanşah bin Melik Rükneddin bin Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev bin Alaeddin Keykubâd'ın 765 Muharrem/Ekim 1363 yılında şehit olduğu" hakkındaki kayıd, hanedan mensubu şehzadelerin, sultan değil fakat şehzade olarak bu tarihe kadar mevcut olduklarını ortaya koymaktadır³.

Gerçekten de kimi Selçuklu şehzâdelerinin bazen tek başlarına hareket ettikleri, hatta beylik mücadelesi içine girdikleri aşikârdır. Böylesi bir mücadeleyi Selçuklu hanedanından gelen Kılıç Arslan'ın şahsiyetinde görüyoruz. Bu suretle Selçuklu şehzadelerinin varlığı 1363'lerden 1381'e kadar uzanıyor.

Eretna Beyi Gıyaseddin Mehmed Bey'in ölümünden sonra yerine küçük yaştaki oğlu Alaeddin Ali Bey'in (1365-1380) geçmesiyle beylik idaresi zayıfladı. O sırada devlet idaresinde önemli rol oynayan emirler birbirine düştü ve birçoğu şehirlerde tek başlarına hareket etmeye başladılar. Sivas'ta Hacı İbrahim, Tokat'ta Şeyh Necib, Amasya'da Hacı Şadgeldi ve Koyulhisar'da da Kılıç Arslan artık bağımsız bir hükümdar gibi davranıyorlardı⁵.

¹ Hamdullah Kazvini, *Tarih-i Güzide*, nşr. Abd el-Husayn Nevai, Tahran 1836-1839, s. 480; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1984, s. 645.

² *Tarih-i Âli Selçuk der Anadolu, Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi*, III, yay. ve trk. çev. F.N. Uzluk, Ankara, 1952, s. 69, 95.

³ O. Turan, a.g.e., s. 645.

⁴ bkz. Y. Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar, Eretna Devleti, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği II*, Ankara, 1991, s. 77 not 139.

⁵ İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, 1984, s. 158; Ayn. mlf., Eretna mad. İA., IV, s. 310; Y. Yücel, a.g.e., s. 19-20, 49.

İ.H. Uzunçarşılı⁶, kaynak göstermeden Doğu Karahisar'ın Selçuklu ailesinden Kılıç Arslan'ın elinde olduğunu yazarken bir başka çalışmasında H.Hüsameddin'in *Amasya Tarihi* adlı eserine dayanarak "Kılıç Arslan, Altunbaş Selçukî'nin torunu ve Mesud'un oğlu imiş" notunu ilâve eder ve Kılıç Arslan'ın bazı muharebelerde, bilhassa Erzincan seferinde Ali Bey'e yardımı dolayısıyla hatırlı emirler arasına girdiğini ifade eder⁷.

H. Hüsameddin⁸, Kılıç Arslan'ın son Selçuklu sultanı II. Mesud'un oğlu Taceddin Altunbaş⁹'ın Mesud Çelebi, Alp Arslan, Keykubad ve Keyhüsrev¹⁰ adlarındaki dört oğlundan Mesud Çelebi'nin büyük oğlu olduğunu kaydederken kaynak göstermez. O yine kaynak göstermeden Kılıç Arslan hakkında şu bilgileri verir. "Mesud Çelebi vefat edince kardeşleriyle oğulları Kılıç Arslan, Abdülmelik ve Said Beyler arasına dedelerinin evkafına tevliyet ihtilâfi düştü. Kılıç Arslan Bey kardeşlerinin büyüğü ve Altunbaş evlâdının oldukça erşedi idi"¹¹.

⁶ İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 158; F. Sümer ("Anadolu'da Moğollar", *SAD*, I, (1969), s. 125), Kılıç Arslan'ın Türkmen olduğunu yazar.

⁷ R. Nafiz-İ. Hakkı, *Sivas Şehri*, İstanbul 1928, s. 73 ve not 1; İ.H. Uzunçarşılı, "Sivas-Kayseri ve Dolaylarında Eretna Devleti" *Belleten*, sayı. 126, Ankara, 1968, s. 185 ve not 81.

⁸ H. Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, III, İstanbul, 1927, s. 58.

⁹ Müneccimbaşı (H.F. Turgal, *Anadolu Selçukileri, Müneccimbaşı'ya göre*, İstanbul 1935, s. 94)'ya göre 1317'de Ebu Said Han tarafından Anadolu'ya gönderilen Demirtaş, Selçuklu ailesinden olanları arayıp buldurarak, en küçük bir çocuk bile bırakmayacak şekilde hepsini yok etmiştir. Ancak bunlardan bazıları dağlara kaçmışlar ve Karamanoğullarına sığınmışlardır. Karamanlılar, ileride işlerine yarar diye aralarında dünürlük yapmışlarsa da sonunda onlar da Selçuklu ailesinden gelenlerin köklerini kazımışlardır. H. Hüsameddin, bu kaçanlardan birinin de Taceddin Altunbaş olduğunu yazar ve onun Gazi Çelebi veya Şah Melik Çelebi denilmekle de meşhur olduğunu belirtir (bkz. *Amasya Tarihi*, II, s. 469, 472, III, s. 12 not 9, 23-27, 51-52, 57-58; Taceddin Altunbaş hakkında ayr. bkz., ayn. mlf., "Sultan Altunbaş", *TOEM*, XV/11 (88), s. 305-307 vd.), M.H. Yınanç (*Amasya mad., İA*, I, s. 394), XIV. yüzyıl ilk yarısında Moğol umumi valilerine tâbi olmak üzere çeşitli valiler eline geçen Amasya'nın bir müddet son Selçuk sultanı Gıyaseddin II. Mesud'un oğlu Taceddin Altunbaş'ın hâkimiyeti altına girdiğini ve 742/1341'de Hâbilöglü tarafından zaptedildiğini yazmaktadır.

¹⁰ H. Hüsameddin (*Amasya Tarihi*, III, s. 58, 83)'e göre, Sultan Altunbaş'ın dört şehzadesi pek meşhur idi. Bunların her biri Amasya civarında kendilerine tahsis edilen çiftliklerde otururlardı. Mesud Çelebi Havza simresinde babasının yerine geçmişti. Kardeşi Keykubad Çelebi Ladik simresinde, öteki kardeşi Alp Arslan Çelebi de Amasya simresinde yaşamaktaydı. Üçüncü kardeşi Keyhüsrev Çelebi ise Sultan Altunbaş'ın yanında kalmıştır.

¹¹ H. Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, III, s. 83; K. Göde (*Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara 1994, s. 127 not 367; Yine H. Hüsameddin (a.g.m., s. 326)'e göre Sultan Altunbaş'ın evlâd ve ahfadı çoktu. Bunlar sonradan başlıca üç sülâleye ayrılmıştır: Birincisi, İlarıslan evlâdı idi; bunlar Amasya civarında İlarıslan nahiyesinde ikamet ettiler. Sultan I. Selim'in annesi Ayşe Hatun (bkz. Mustafa Vâzih b. İsmail, *el-Belâbil er-Râsiyye fi Mesâil Riyâz Amâsiyye*, İ.Ü. ktb., T.Y., nr. 2574, v. 47a), Trabzon valisi Hayreddin Hızır Paşa, Konya Beylerbeyisi Hasan Paşa bunlardandır. İkincisi Kılıç Arslan evlâdı idi. Üçüncüsü de Keykubad evlâdıydı. Bunlar Ladik simresinde ikâmet etmişler ve Kubadoğulları diye meşhur olmuşlardır. Çelebi Sultan Mehmed, Köprü'de ikâmet eden Taşanoğulları'nı himâye ederek, Kubadoğulları'nı ezdirmiş, böylece her iki hanedanı da kendisine itaat ettirmiştir. Kubadoğullarından Canik Beyi Cüneyd Bey için bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara, 1982, s. 298, 347, 357.

Yine H. Hüsameddin¹²'e göre Kılıç Arslan vakfın şartlarını yerine getirmemiş, Hacı Şadgeldi Paşa tarafından uyarılmasına rağmen kardeşlerine ve amcalarına ait hisseleri vermeyerek onlara cefa etmişti. Oldukça cesur bir kişi olan Kılıç Arslan, Havza kazasını tamamen kendisine ait bir çiftlik olarak kabul ettiğinden Taşanoğlu Umur Bey ile arası açılmıştı ve onun kazaya müdahalesini engellemekteydi. Hatta amcası Keyhüsrev Çelebi'nin de kışkırtmasıyla kendisine Rükneddin lakabı verip, Hacı Şadgeldi Paşa'ya karşı çıkmakta, Havza ve Köprü kazalarında düzeni bozmaktaydı. Onun bu hareketleri sonucu amcasıyla beraber Amasya sınırları dışına çıkarılarak vakıf, Melik Bey veya Melikşah demekle meşhur kardeşi Abdülmelik'e devredildi. Kılıç Arslan amcasıyla beraber Erzincan'a buranın emiri Hüseyin Bey'in yanına gitmek zorunda kaldı. Olayların takibinden Kılıç Arslan'ın daha sonra Eratna Beyi Alaeddin Ali Bey'in yanına döndüğü anlaşılmaktadır. Ancak onun dönüş tarihi hakkında herhangi bir bilgi edinemiyoruz.

Nitekim, Alaeddin Ali Bey'in Kadı Burhaneddin'i vezir tayin etmesinden sonra 1378 yılı Haziranında, Amasya'ya gitmek üzere yola çıktığında, yanında yardımcısı Kılıç Arslan'ın olduğunu çağdaş kaynak *Bezm u Rezm*¹³'den öğreniyoruz. Kılıç Arslan ile ilgili ilk bilginin bu şekilde yer aldığı *Bezm u Rezm*, bu Selçuklu şehzâdesi hakkında bize geniş bilgi veren tek kaynak durumundadır. Ancak biz bu kaynaktan Kılıç Arslan'ın kimliğini kesin olarak öğrenemiyoruz. Onu öncelikle Eratnaoğlu'nun yardımcısı olarak Eratna Devleti'nde ileri gelen bir emir olarak tanıyoruz. Yine bu kaynaktan Kılıç Arslan'ın hayatının sonuna kadar Eratna Devleti'nde önce hükümdara yakın bir emir, sonra da naib sıfatıyla devlet idaresinde söz sahibi konumuyla vezir Kadı Burhaneddin ile olan tehlikeli ve kaderini tayin eden münasebetini öğreniyoruz.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, 1378 yılında Amasya emiri Hacı Şadgeldi Paşa üzerine hareket eden Eratna Beyi Alaeddin Ali Bey'in yanında Kılıç Arslan, vezir Kadı Burhaneddin Ahmed ve yakın adamı Seyyidi Hüsam bulunuyordu. Hacı Şadgeldi Paşa özür dilemek ve itaatini bildirmek için Kadı'dan ve Kılıç Arslan'dan görüşme talebinde bulunmuş, fakat red cevabı karşısında iki taraf arasında savaş başlamıştı. Ali Bey'in kuvvetleri Hacı Şadgeldi Paşa karşısında zor duruma düşünce Kadı Burhaneddin, Hacı Şadgeldi ile dost-

¹² H. Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, III, s. 83-84.

¹³ Aziz b. Erdeşir-i Esterâbâdi, *Bezm u Rezm (Eğlence ve Savaş)*, çev. Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Ankara, 1990, s. 137.

luğu olan Rükneddin adlı naibini çağırırır, ancak onun aracılığıyla iki taraf arasındaki savaş sona erdirilmiřtir¹⁴.

Kılıç Arslan'ı ikinci olarak Erzincan meselesi ile ilgili olarak ön saflarda görüyoruz. Erzincan valisinin ölümü üzerine Alaeddin Ali Bey'in yakın adamları, eski bir ata yurdu olan bu şehrin derhal ele geçirilmesi gerektiği konusunda telkinlerde bulundular. *Bezm u Rezm*'deki ifadeye göre şöyle dediler: "Cesur ve ileri görüşlü biri olan büyük emir Kılıç Arslan, size bağlı biri olarak o bölgenin yönetimini eline almak ve önemli işi üstlenmek istemektedir. Eğer siz ona yardım eder, karışıklığı durdurur, onları emniyete kavuşturursanız, bu iş kolaylıkla ve süratle gerçekleşir ve amaca ulaşılmış olur"¹⁵. Daha önce belirttiğimiz gibi, H. Hüsameddin *Amasya Tarih'i*'nde Kılıç Arslan'ın amcası ile birlikte Erzincan'a gittiğini kaynak vermeden yazmıştır. *Bezm u Rezm*'deki bu bilgiler, yani Kılıç Arslan'ın Erzincan'a talip olması onun bu şehri daha önceden tanımış ve burada bir süre yaşamış olduğuna işaret etmektedir. Fakat Kadı Burhaneddin, başını Kılıç Arslan'ın çektiği bir Erzincan seferine çeşitli nedenler ileri sürerek karşı çıkmakta, Alaeddin Ali Bey'i vazgeçirmek için çabalamaktaydı. Zira ona göre, bu çeşit bir sefer için öncelik devlet merkezinden hayli uzak olan Erzincan değildi, daha yakın yerlerin ele geçirilmesi ve oralarda itaatın sağlanması gerekliydi. Nitekim o, bu düşüncelerini şöyle ifade eder: "Belki de bizim düşündüklerimiz Kılıç Arslan'ınki ile aynı değildir. Belki de bizim yaptığımız kerpiç onun istek kalıbına sığmaz. O da bu düşüncenin gerçekleşmesini ve bu planın uygulanmasını istemeyebilir. Çünkü Sivas ile Erzincan'ın birleşmesi durumunda o (Kılıç Arslan) arada (Koyulhisar) mahsur kalacaktır. Onun da bu düşüncede olması, bu planları kurması mümkündür". Ali Bey ise Kadı'nın tüm uyarılarına karşın Erzincan'a doğru hareket etti¹⁶. Ancak yardım ve desteğine bel bağladıkları Kılıç Arslan gerek önce gerekse daha sonra onlarla birleşip onlara tabi olmaktan kaçırdı.

Kılıç Arslan'ın bu tutumuna şaşıran Ali Bey ve adamları sonuçta onunla konuşarak anlaşmaya karar verdiler. Zira onlara göre Kılıç Arslan'ı bu ma-

¹⁴ *Bezm u Rezm*, trc., s. 137-139; H. Hüsameddin, *a.g.e.*, III, s. 92-93; Y. Yücel (*a.g.e.*, s. 21), Kadı Burhaneddin'in Eratna Devleti veziri olduktan sonra merkezietçi devletin güçlendirilmesi yönündeki ilk faaliyetünün Amasya emiri Hacı şadgeldi'ye karşı olduğunu, bu seferin bölgedeki emirler için de iyi bir örnek teşkil ederek, bağımsız faaliyetlerine son verdikleri değerlendirmesini yapıyor.

¹⁵ *Bezm u Rezm*, trc., s. 148.

¹⁶ *Bezm u Rezm*, trc., s. 149.

kamda bırakırlarsa, "o bizim gözümüzden uzaklaşacak ve biz de onun gözünden düşeceğiz. Bu durumda iş kavgaya ve düşmanlığa dönecek ve her tarafta karışıklık doğacaktır". Kadı Burhaneddin bu durumu Kılıç Arslan'ın yanına giderek anlatınca, Kılıç Arslan Ali Bey'e kin ve nefret duyarak anlaşmak istemediğini öyle bir şekilde anlattı ki, Kadı Burhaneddin onun yanına gittiğine pişman oldu. Fakat hemen sonra Kılıç Arslan'a hak vererek ona şunları söyledi: "Sizin söylediklerinize itirazım yok. Onların doğruluğunu inkâr etmiyorum. Siz onunla olan ilişkilerinizde kin ve nefretten başka bir şey kazanmamışsınız. Çünkü o (Alaeddin Ali Bey), alçakların dostu ve rezillerin koruyucusudur. Akıllı insanlarla ve itibarlı kimselerle anlaşıp dostluk kurmaz. Fakat o şimdi bir işi gerçekleştirmeye karar vermiş. Eğer onun gerçekleşmesi konusunda senin ilginden yardım görürse, senin akla yatan düşünceni kabul eder. Şimdi o senin yanına gitmeni beklemekte ve seninle konuşmak istemektedir. Eğer bu işi yapar adamlarına ve askerlerine bu konuda emirler verirsen, senin iyi huyun ve yaratılışın hakkında bende uyanan intibayı silmez, kalbimde senin cömertliğine karşı duyduğum güveni yok etmezsin". Bu gibi sözlerle Kılıç Arslan'ı iknaya çalışan Kadı Burhaneddin sözlerine şöyle devam etti. "Erzincan fethedilirse buranın idaresi tek başına senin eline geçer. Çünkü ben oranın idaresini istemiyorum. Seyyidi Hüsam da Ali Bey ile can ile ten gibidir. Ali Bey, onun kendisinden uzaklaşıp, oranın yönetimine gitmesine izin vermez. Eğer tedbir takdire uygun düşmez, o av istek kemendine tutulmazsa, o zaman çaresiz o vilâyetin yıkılması, askerlerinin yenilip dağılması zorunlu olur. O zaman onlar bu yenilgi ve ümitsizlikten kurtulmak için senin gücüne ve kuvvetine ihtiyaç duyarlar. Her iki durumda da kazançlı ve kârlı çıkacak olan sensin. O hâlde senin bu işten kaçınmanın sebebi ne? Bu meselede gevşeklik göstermenin manası ne?"

Böylece Kadı Burhaneddin, *Bezm u Rezm*'deki ifadeyle Kılıç Arslan'ı "kılıç ve ok gibi keskin ve hızlı sözlerle, dilinin tatlılığı ve sözünün büyüyle itaat bağı ile bağlayıp, boyun eğme sandığının içine soktu". Sonuçta Kılıç Arslan, Seyyidi Hüsam kendi yanına geldikten sonra Alaeddin Ali Bey'in yardımına gideceğini şart koşarak razı oldu. Bunun üzerine Kadı Burhaneddin, Kılıç Arslan'ı yeniden iknaya çalıştı. "Bu kadar açık delillere rağmen, bu işi engelleyip önlemeye çalışmak, ancak karşı tarafa duyulan güvensizlik ve sevgisizlikten ileri gelebilir" şeklindeki benzeri sözlerine karşılık Kılıç Arslan, "Ali Bey, Seyyidi Hüsam'ı canı kabul edip bana güvenmezse, ben nasıl kendi canımı ona emanet ederim? diye cevap verdi. Onunla anlaşmayı kafasına koyan Kadı, her makamdan, her telden çalıp, onun her sözüne cevap verdi ve

"Bu işin gerçekleşmesi için ısrar etmemin sebebi, halkın sizin ile bizim aramızda soğukluğun ve kırgınlığın var olduğunu sanmamaları içindir. Senin isteğine gelince, Ali Bey, Seyyidi Hüsam'ı sana ancak benim refakatimde göndermeye razı olur. Seyyidi Hüsam da samimi bir duygu ve istekle senin yanına gelip, adab-ı muâşeret kaidelerini yerine getirir" dedi. Kadı Burhaneddin sonunda ikna ettiği Kılıç Arslan ile yaptığı görüşmeyi Ali Bey'e iletince, Ali Bey sonuçtan memnun oldu ama, Seyyidi Hüsam'ı göndermek istemedi. Kadı Burhaneddin, Ali Bey'in öfkesinin yatışmasını bekledikten sonra ona şu tavsiyede bulundu. "Eğer sen onun bu kıymetsiz isteğini ve değersiz arzusunu yerine getirmekten çekinir, muhalefet ve karşı koyma yolunu tutarsan, onun buraya gelmesinden ve senin Erzincan'a gitmeden ümidini kes! Onun dediğini yapıp, istek ve arzusuna uysan iyi olur. Eğer bunu yapmazsan, araya hiç hesapta olmayan zorluklar girer. Bu işi iyice düşün! Anlaşmaya uyup, Seyyidi Hüsam'ı ona göndermen senin yararına olur" dedi. Nihayet Kadı Burhaneddin, Seyyidi Hüsam'ı yanına alarak kararlaştırılmış olan yere gitti. Orada yakın adamlarından bir grupla beklemekte olan Kılıç Arslan'la görüştü ve onu Ali Bey'in yanına getirdi¹⁷.

Kılıç Arslan'ın Ali Bey'e yardım etmekten neden vazgeçtiği pek açık değildir. Ancak o, belki de devlet idaresinden ayrılarak, buradan uzakta Erzincan'da bulunmasını çıkarlarına ters bulmuştu. Öte yandan, Kadı Burhaneddin'in tavrı da ilginçtir. Zira önce Erzincan seferine karşı çıkarken, hemen sonra Kılıç Arslan'ı bu sefere ikna için büyük çaba sarfetmiştir. Hatta bunu yaparken veziri olduğu Ali Bey'i kötölemekten, ne kadar haklı olduğu konusunda kendisiyle hem fikir olduğunu Kılıç Arslan'a ifade etmekten kaçınmamıştır. Bu durum Kadı'nın sadece kişisel politikası uğruna hareket ettiğinin bir işareti sayılabilir. Zira o, çok yakın ve kuvvetli bir rakibi olan Kılıç Arslan'ın merkezden uzaklaşması ve kendi önünden çekilmesi yönünde doğan bu fırsatı hemen değerlendirmekten geri durmamıştır.

Erzincan önlerinde konaklayan Ali Bey ve beraberindekiler savaş plânları yaparken, meydana gelen ufak tefek çarpışmalardan sonra Ali Bey ile Erzincan ileri gelenleri birbirlerine görüşme teklifinde bulundular. Bu görüşmede Ali Bey'in emirlerinden Kadı Burhaneddin, Kılıç Arslan ve Seyyidi Hüsam yer aldı. Fakat görüşmeden bir sonuç alınamadı. Erzincan ordusu 500 süvariden oluşan üç bölük hâlinde şehrin dışında Fırat kenarında dinlenmekte olan Ali Bey'e hücum etti. Bunun üzerine Kadı derhal savaş düzeni

¹⁷ *Bezm u Rezm*, trc. s. 150-155; Y. Yücel, a.g.e., 63-64.

kurdu. Kılıç Arslan'ı sağ cenahta görevlendiren Kadı Burhaneddin adamlarıyla birlikte merkezde yer aldı, sol cenahta ise Eratna ordusunun ileri gelen emirlerinden olan Pir Ali ve Hızır Bey bulunuyordu. Çok geçmeden Dulka-dırlı İbrahim Bey'in çok sayıda askerle Erzincan'ın yardımına geldiği haberi alındı. Bunun üzerine o bölgenin âdetlerini ve yollarını, giriş ve çıkışlarını çok iyi bilen Kılıç Arslan -ki *Bezm u Rezm*'deki bu ifade Kılıç Arslan'ın bir süre için Erzincan'da yaşadığını kanıtlar mahiyettedir- silâhla donatılmış bir bölük askerle yardıma gelenleri şehre girmeden önce ortadan kaldırmak için görevlendirmeyi teklif etti. Fakat daha sonra güçlü bir orduya sahip olan Kayseri valisi Cüneyd Bey'i bin kişilik bir orduyla gönderdiler. Ancak Cüneyd Bey, yenilgiye uğrayarak yakalandı. Ali Bey'in ordusu saldırıya hazırlandı. Kılıç Arslan da sağ cenahta yer aldı. Bir süre sonra Ali Bey, Kılıç Arslan'ı yanına çağırarak Cüneyd'in yenilgisinden söz etti. Kılıç Arslan da bu haberi duyunca çok üzüldü. Bunun üzerine Kılıç Arslan ve Ali Bey aralarında bir plân yaptılar. Buna göre, iki cenahta ve merkezde bulunan askerler Kılıç Arslan'ın emrine verilecekti. Böylece Kılıç Arslan düşmana karşı koyacak ve sonra karargâha birlikte döneceklerdi. Derhal harekete geçen Kılıç Arslan, yanındaki seçkin askerlerle düşmana saldırarak, karşı tarafın merkezini bir az olsun yerinden oynattı. Fakat aynı anda düşmanın sol tarafından savaşçı ve yiğit biri olan Emir Mutahharten'in kardeşi ile Tuğrul Bey Celayir gibileri Kılıç Arslan'ın üzerine saldırdılar. Bu saldırı karşısında Kılıç Arslan, Ali Bey'den yardım istedi. Ali Bey, Kadı Burhaneddin'i onun yardımına gönderdi. Bir süre sonra Ali Bey'in bütün askerleri Kılıç Arslan'ın yanında yerlerini aldılar. Böylece savaşı kazanan Kılıç Arslan, " Allah'a şükürler olsun ki, bu insanın yüce varlığını, bir milletin kurtuluşunun sebebi yaptı. Onun başarılı çalışmalarını ve hayırlı işlerini, bir kavmin can simidi hâline getirdi. O, savaşta gösterdiği direnç ve sağlam iradesiyle bütün bir ülkenin işini yoluna koydu. Eğer bu işte onun eli olmasaydı, iş işten geçmiş ve su boşa akmış olacaktı " diyerek Kadı Burhaneddin'e olan takdirini ifade etmiştir¹⁸.

Bir süre sonra Alaeddin Ali Bey'in ölümü (782 cemaziyelevvel/Ağustos 1380) üzerine beylik içinde karışıklık doğdu. Bu sırada Ali Bey'in yakın adamı olan Seyyidi Hüsam, devlet işlerine el atarak, Kadı Burhaneddin taraftarlarını devlet hizmetinden uzaklaştırmaya başladı. Bunun üzerine Kadı Burhaneddin ona şu tavsiyede bulundu : " Her tarafta bu ülkeye gözünü

¹⁸ *Bezm u Rezm*, trc., s. 155-161; bkz. H. Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, III, s. 93-95; Y. Yücel, a.g.e., s. 64-65.

dikmiş, isyan ve itaatsizlik yoluna girecek çok sayıda insan var. Onların arasında Hacı Şadgeldi, askerlerinin ve adamlarının çokluğu ile tanınır. O, bir taraftan saldırı için hazırlanırken, diğer taraftan da emirlikten dem vuran ve kendisini ülkenin vârisi gören Kılıç Arslan harekete geçecektir. Şimdi bu iki belanın savuşturulması, bu iki zehirli yılanın defedilmesi için çare aramak gerekir ". Kadı Burhaneddin'e göre bunun için öncelikle asker toplamalı, kapıkulları (nökerân-ı hassa), nöker ve askerler memnun edilmeli, halkın huzur ve geçimi sağlanmalıydı. Seyyidi Hüsam, hazinenin bu harcamaları karşılayamayacağını söylemesine rağmen, Kadı düşüncesinde kararlıydı¹⁹.

Çok geçmeden Hacı Şadgeldi'nin yaklaşmakta olduğu haberi geldi. Şehre gelen bir elçi, halkı Hacı Şadgeldi tarafında toplanmaya çağırıyordu. Şehir halkı hayli tereddütlüydü. "Sonuçta Kılıç Arslan'a sığınmaya, onu o orduya ve o sele karşı set yapmaya, hadiselerin ve karışıklıkların gaillesinden, onun çaba ve gayretlerinden medet aramaya karar verdiler. Diğer taraftan Kılıç Arslan da o işin gerçekleşmesini Allah'tan diliyor, o fırsatı dua ile bekliyordu. Şehir halkının arzusunu öğrenince, kafilesiyle gelip, şehrin dışına kondu". Ancak Seyyidi Hüsam, Kılıç Arslan'ı şehre sokmak konusunda kararsızdı. Kadı Burhaneddin, onun bu tutumuna rağmen Kılıç Arslan'ı alarak şehre getirdi. Bunun üzerine Seyyidi Hüsam, Kılıç Arslan'a şöyle dedi: "Senin benim üzerimde babalık hakkın var. Ben senin hizmetçimim, sen de benim efendimsin. Eğer benim üzerime gölgeni düşürür, benim hâlime acırsan, Osmanoğlu bütün kuvveti ve haşmetine rağmen benim itibar terazimde bir ağırlık teşkil etmez. Karşı koyup benimle savaşamaz". Bu sözler karşısında Kılıç Arslan göz ucuyla Kadı'ya bakıyor ve gülmemek için kendini zor tutuyordu. Böylece Kılıç Arslan'ın asker düzenleyip, savaş araç ve gereçleri topladığını öğrenen Hacı Şadgeldi geri dönmek zorunda kaldı. O sırada Moğol ve Tatar'dan çok sayıda insan Kılıç Arslan etrafında toplandı. Artık işleri yoluna girmişti, her sınıftan insan onun bu üstünlüğü karşısında ona katılarak, itaat etti. *Bezm u Rezm*'e göre, bu durum Kılıç Arslan'ı oldukça gururlandırıp, kibirlendirmişti. Emirlik iddiasını aklına koyan Kılıç Arslan, ülkeyi yönetmek hevesiyle bir kurul oluşturdu. Onlardan, kendisi, Seyyidi Hüsam ve Kadı Burhaneddin arasında bir tercih yaparak, birini beylik idaresiyle görevlendirmelerini istedi. Bu sırada Kadı Burhaneddin, Seyyidi Hüsam'a "Artuk işin dizginini elimizden kaçtı, onunla anlaşma yolunu seç; çünkü gücümüzü kaybedip, fırsatı kaçırdık. Bu durumda Kılıç Arslan'ı emirlik makamına oturt-

¹⁹ *Bezm u Rezm*, trc., s. 174-177.

maktan, bu şekilde şehri karışıklıktan kurtarmaktan başka çare yok " dedi. Yapılan toplantıda Sivas halkı ve beyler, Kadı Burhaneddin'in emirliğini istediler, ama yine de onun kararına saygılı olduklarını belirttiler. Bu durum karşısında suskun duran Kadı Burhaneddin'e 'niye konuşmuyorsun?' diye soran Kılıç Arslan'a, Kadı şu cevabı vermiştir: "Hiç şüphe yok ki, bu görevin gerektirdiği yetenek ve bilgiler sende hepimizden daha fazladır. Malın ve askerinin de öyle. Benim bazı şartlarım var. Onları kabul eder, yerine getireceğine söz verirsen, seni reis yapar, yönetimi sana bırakmaya razı olurum". Kılıç Arslan şartların nedir? diye sorunca, " Birincisi; maliye işlerine, ülkenin gelir (dahil) vergilerine (harç), ilâve vergilere (avarız) ve onları toplayan görevlilere hiçbir şekilde karışıp müdahale etmeyeceksin. Beni bağımsız olarak tedbir alıp, onu uygulamada serbest bırakacaksın. Şartların elverdiği ölçüde gerektiği gibi sana danışmadan harcama yapacağım. İleri gelenlerin ve sıradan insanların işlerini yoluna koymak için çalışacağım. Diğer bir şartım da, doğup, yetiştiğim yer olan vatanım Kayseri'deki Harsanos kalesini alıp, bana teslim etmen ve başkasının müdahalesi olmadan benim orayı dilediğim gibi idare etmemdir" cevabını veren Kadı Burhaneddin'in üçüncü şartı ise Seyyidi Hüsam'ın azledilmeyerek, görev ve yetkilerinin elinden alınmaması idi. Ancak, bu sırada derhal görüşmeye müdahale eden Seyyidi Hüsam, görevlerinden feragat ettiğini söylemiştir. Böylece, Kadı'nın bu iki şartı dahilinde anlaşma yapılarak, Kılıç Arslan, Eratna Devleti'nin niyâbet makamına oturmuş ve kısa bir süre sonra Kadı Burhaneddin de o sırada Cüneyd Bey'in kontrolünde bulunan Kayseri'yi ele geçirmek üzere harekete geçmiştir²⁰. Y.Yücel²¹, "Büyük ihtüas ve geniş emeller besleyen Kadı Burhaneddin'in bu şekilde davranışını 'herhalde kabiliyetinin mahdud olduğunu iyi bildiği Kılıç Arslan'ı sorumlu mevkie getirmek suretiyle beceriksizliğini meydana çıkarmak ve böylece yıpratmak istemiş olmalıdır" şeklinde izah etmektedir. Nitekim Kadı, tahrik ve telkinleriyle naib Kılıç Arslan'a karşı kısa sürede bir muhalefet oluşturmayı başaracaktır.

Kılıç Arslan, Kadı Burhaneddin'in Kayseri'yi ele geçirme teşebbüsünü haber alınca, onun bu hareketini zamansız buldu ve öncelikle Hacı Şadgeldi

²⁰ *Bezm u Rezm*, trc., s. 178-188; H. Hüsameddin (a.g.e., III, s. 196), Kadı Burhaneddin'in fazilet ve ilim sahibi olması yanında onun hırslı ve haşin kişiliği yüzünden kendisini sevmeyenlerin çok olduğunu, bunu bilen Kadı'nın Kılıç Arslan'ı medh edip, onun nesebini ilân ederek Sivas emirliğine getirdiğini, nesebine binaen Sivas halkının bu emr-i vâkiyi kabul ettiğini yazmaktadır.

²¹ Y. Yücel, a.g.e., s. 70.

üzerine gidilmesi gerektiğini bildirdi. Buna karşılık, Kadı'dan gizli olarak Kayseri valisi Cüneyd Bey'e gönderdiği bir mektupla, ona işbirliği önerisinde bulundu. Kılıç Arslan'ın bu hareketi, yani Kadı ile yapmış olduğu anlaşma şartlarına daha başlangıçta uymaması Kadı Burhaneddin ile arasının açılmasına sebep olmuştu . Bu sebeple Kadı Burhaneddin , Kılıç Arslan'ın bir an önce Hacı Şadgeldi'nin ortadan kaldırılması yolundaki isteğini her defasında çeşitli gerekçelerle geciktirmeye çalıştı. Fakat Kılıç Arslan, Kadı'nın tavsiyelerine aldırmayarak, sefere çıkmaya karar verdi ve Tokat'a gitti. Ancak Kadı Burhaneddin, hâlâ onun Hacı Şadgeldi ile barış yaparak, anlaşmasını önermekteydi. Buna karşılık Kılıç Arslan, "Ben savaşın piri ve hocasıyım. Aklın ve bilginin öncüsüyüm. Savaşın kural ve yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahibim. Onun yapılması konusunda kimsenin aklına ve bilgisine ihtiyacım yok. Bu konuda başkalarının uyarı ve ikazını istemem" diye çıkışarak, Tokat'tan hareket etti. Fakat, Hacı Şadgeldi karşısında acizlik gösteren Kılıç Arslan, kaçarak Sivas'a dönmek zorunda kalmış, Hacı Şadgeldi karşısında bozguna uğraması, halkın gözünden düşmesine neden olmuştur. Bununla beraber Kılıç Arslan, yenilgisinin sebebi olarak Kadı Burhaneddin'in tutumunu göstermiş, onun kasıtlı olarak savaşa gayret göstermediğini, cahil ve tecrübesiz kimselere iş buyurarak işi bu noktaya getirdiğini anlatan mektuplar yazarak, civardaki kale ve yöre emirlerine göndermiştir²². Bundan sonra Kadı Burhaneddin'in her talebini de çeşitli bahanelerle geri çevirmiştir. Sözelgesi, Kayseri kadılığı, Havik kalesi veya o bölgenin idaresi, Hacı Şadgeldi'nin elinde bulunan Tokat şehri, Gomanat ve Harsanos kaleleri gibi istekleri karşısında Kadı'ya hep red cevabı vermiştir²³.

Öyle anlaşılıyor ki, Kılıç Arslan başlangıçta yaptığı anlaşmaya rağmen, Kadı Burhaneddin'i devlet işlerine karıştırmamak, onun görüşlerini almak için elinden gelen gayreti sarfetmekteydi. Zira, şartların zorunlu olarak bir araya getirdiği bu iki devlet adamı arasında amansız bir rekabet söz ko-

²² *Bezm u Rezm*, trc., s. 182-188; H. Hüsameddin (a.g.e., III, s. 98-99), Kadı'nın asıl amacının Kılıç Arslan ve Hacı Şadgeldi Paşa'yı halkın gözünden düşürerek, Samagarlu ve Barambaylu denilen moğol aşiretlerini tamamen kendisine bağladıktan sonra Kılıç Arslan'ı öldürüp yerine geçmek olduğunu kaydeder ve gelişen olayları şöyle değerlendirir. Kadı Burhaneddin bu işe ilk önce Hacı Şadgeldi Paşa'dan başladı. Kılıç Arslan'ın ağzıyla Hacı Şadgeldi'nin dedesi, Taceddin Altunbaş'ın kölesi, Hacı Şadgeldi'nin de kölezâdesi olduğunu, kendisinin asalet sahibi olduğunu söylediğini yaymaya başladı. Hacı Şadgeldi'yi çeşitli şaiyalarla halkın gözünden düşürmeye çalışarak, Kılıç Arslan'ı Hacı Şadgeldi aleyhine tahrir etti. Bu suretle, harekete geçerek, Tokat'a giden Kılıç Arslan, Seyyidi Hüsam'dan aldığı bir mektupla Sivas'ta aleyhine oynanan oyunu anlamıştı, ama iş işten geçmiş, Kadı Burhaneddin istediğine ulaşmıştı.

²³ *Bezm u Rezm*, trc., s. 188-189.

nusuydu. Öte yandan, Y. Yücel'e²¹ göre, Kılıç Arslan'ın anlaşmaya uymayarak oynadığı bu kötü oyun, Kadı Burhaneddin'i Kılıç Arslan'ı bertaraf etmek zamanının geldiği görüşüne vardırmaktaydı.

Bu sırada, Kılıç Arslan, Akşehir (Erzincan Akşehir'i)'den kaçan ve adamları tarafından yakalanan Seyyidi Hüsam'ı zincire vurdurup, Karahisar'a göndererek, hapsedirdi. Onun bu ve benzeri davranışları karşısında emirler ve devlet ileri gelenleri Kılıç Arslan'dan uzaklaşmaya, onu her fırsatta Kadı Burhaneddin'e şikâyet etmeye ve ondan yardım istemeye başladılar. Bu durumu öğrenen Kılıç Arslan üzülmeye, paniğe kapıldı ve derhal durumu kendi lehine çevirmek için çareler aramaya başladı. Ancak, şehir halkından biri ona, gerek asil soyu, gerekse aklı ve yeteneği ile büyük bir şahıs olan Kadı'nın daima kendisini desteklediği halde, onun isteklerinin yerine getirilmediğini, tek çıkar yolun Kayseri'yi ona vererek, Kadı'nın istek ve arzularını yerine getirmesi gerektiğini söyledi. Bunun üzerine Kılıç Arslan, Kadı ile yalnız kaldığında ona "siz şehir halkıyla anlaşıp birlikte hareket etmeye karar vermişsiniz" dedi. Kadı "Evet" cevabını vererek, "Eğer sizden veya başka birinden eziyet veya zarar göreceğiz olursak, onu bertaraf etmek için birlik ve beraberlik içinde hareket edeceğiz" dedi. Bu durum karşısında Kılıç Arslan, önceki yeminine benzer bir yemin ile onunla her konuda görüş birliği içinde olduğunu söylemek zorunda kaldı. Kılıç Arslan, Kadı Burhaneddin'in askeri de kendi tarafına çekmek için kendisinden de izin alarak, Hacı Şadgeldi vilâyetine bir akın düzenlemesine ve elde ettiği ganimet ile askerın gönlünü kazanmasına da sesini çıkarmadı. Kadı Burhaneddin, bin kadar askere bir yıl yetecek kadar erzak vererek, ordunun ileri gelenlerini ve askerlerini kendine bağladı. Artık, Sivas halkı, devlet ileri gelenleri, beyler ve askerler, herkes onun yönetimini istiyordu. Kadı, herkesi kendi safhına çekmeyi bilmişti. Kadı Burhaneddin'i Şadgeldi iline sefer yaparken, Kılıç Arslan'ın merhum Alaeddin Ali Bey'in karısı ile evlenmek için hazırlıklara başlaması da halkın ve emirlerin tepkisini çeken başka bir konu oldu. Nitekim, seferden dönen Kadı Burhaneddin, maiyeti ile birlikte Kılıç Arslan'ın huzuruna girdiğinde Kılıç Arslan, Kadı için şerbet istemiş, buna karşılık Kılıç Arslan'ın amcası Keyhüsrev, "onlara başka şerbet vermek gerekir" demiştir. Bu sırada nikah işlemleri yapılmaktaydı ve bu oldu bitti, hayli tepki çekti. Artık Kadı Burhaneddin, her fırsatı Kılıç Arslan'a gözdağı vermek için kullanıyordu. Bu arada

²¹ Y. Yücel, a.g.e., s. 72.

Şeyh Adil'i dahi kendi tarafına çekerek, Şeyh'den onu acımayıp öldürmesi hükmünü ve iznini almıştı²⁵.

Öte yandan, Kılıç Arslan da boş durmuyordu. Kadı Burhaneddin, Kılıç Arslan'ın adamları tarafından bir iki gün içinde yakalanarak, Ahmedek'e (iç kale) götürülüp öldürüleceğini haber alınca, yakın dostu Emir Şeyh Müeyyed ile bir plan hazırlayarak, ondan önce hareket etmeyi tasarladı. Sabah olunca, gezinti yerindeyken Kadı Burhaneddin' in işaretleriyle Şeyh Müeyyed, Kılıç Arslan'ı öldürecek. Fakat Kadı iki kez işaret vermesine rağmen emir Pir Ali, Müeyyed'i durdurup, Kılıç Arslan'ı öldürmesine mani oldu. Bu durum Kadı'nın hiç hoşuna gitmemişti. Ertesi sabah, bu işi kesinlikle gerçekleştirmeye karar verdiler. Nitekim, sabahleyin Kadı Burhaneddin, yanında yedi adamıyla birlikte Kılıç Arslan'ın kapısına gitti. Bir saat bekledi, fakat o dışarı çıkmadı. Oysa Kılıç Arslan, başka bir kapıdan hamama gitmişti. Ansızın Kadı'nın arkasında ortaya çıktı. O sırada Kadı, Kılıç Arslan'ın kendisini yakalayacağını sandı. Halbuki, Kılıç Arslan'ın hiçbir şeyden haberi yoktu ve her zamanki gibi evine dönüyordu. Kadı, onu karşılamak üzere hareket edince Kılıç Arslan şüphelendi ve başka bir yola saptı. Kadı da onu takip etti. Sonunda Çekonem (Sivas-Zara yolu üzerinde) sahrasına çıktılar. Karlı yolda Kılıç Arslan ve Kadı Burhaneddin omuz omuza at sürmekteydiler. Adamları da arkadan onları izlemekteydi. Sivas çayırına varınca, orada bir saat konakladılar. O sırada Pir Ali de onlara katıldı. Daha sonra geri dönmek için yola çıktılar. Şeyh Erzurum'un türbesine varınca, Kadı Burhaneddin, Şeyh Müeyyed'e işaret etti. O da daha önce yaptığı gibi Emir Pir Ali'ye bir şeyler söyledi ve yerine döndü. Hacı Bey Arac'ın zaviyesine geldiklerinde Kadı, bir kez daha işaret etti. Fakat Müeyyed, burada da bir şey yapmadı. Kadı Burhaneddin, bu iş uzadıkça durumun Kılıç Arslan lehine geliştiğinin farkındaydı. Bu yüzden Kılıç Arslan, Meydan kapısının dışında bulunan sokağa girer girmez, kılıcını çekerek, nara attı ve "Ey savaş erleri, vefalı yarân neredesiniz" dedi. O sırada emir Şeyh Müeyyed'in sesini duydu. O, Kılıç Arslan'ın atının dizginini sıkıca tutmaktaydı. Kadı derhal, Kılıç Arslan'ın yakın adamı olan ve onunla kendisi arasında ikili oynayan Mübarek Şah'a saldırınca, o kaçmaya başladı. Kadı Burhaneddin onun ardından Kılıç Arslan'a döndü. Emir Müeyyed hâlâ bir eliyle Kılıç Arslan'ın atının dizginlerini, bir eliyle de kılıcını tutuyordu. O sırada adamlarından biri gelip Kılıç Arslan'ın atının dizginini kesti. Bunu gören Kadı Burhaneddin, hemen onun omuzlarına iki darbe indirince atıyla

²⁵ *Bezm u Rezm*, trc., s. 190, 192-197.

birlikte sarsıldı ve Kadı'ya doğru kaymaya başladı. Kılıcıyla, Kılıç Arslan'ın üzerine hamle edince Kılıç Arslan'ın atı şaha kalktı. Kadı Burhaneddin son derece güçlü bir darbe ile Kılıç Arslan'ı ikiye ayırdı. Bu darbe öyle güçlüydü ki, Kılıç Arslan'ın kafasını uçururken, atının da boynunu yaralamıştı. Kılıç Arslan atının sağrısından düşerek can verdi. Kadı Burhaneddin'in adamları onun başına toplanarak, her biri ona bir kılıç vurdu. Daha sonra Kılıç Arslan'ın adamlarından bazılarını öldürüp, bazılarını esir aldılar.

Bu olayların ardından Kadı Burhaneddin, iki adamıyla birlikte şehir tarafına at sürdü ve kapılar kapanmak üzereyken şehre girdi. Saraçlar çarşısına varınca "annesinin soyu Selçuklu sultanlarına dayanan ve bu bakımdan Kadı ile akrabalığı tesbit edilmiş, cesareti ve kavgacılığı ile ün salmış olan Kılıç Arslan'ın'amcası Keyhüsrev, bir bölük süvariyle karşıdan göründü". *Bezm u Rezm*'deki bu ifade, Kılıç Arslan'ın Selçuklu hanedanından olduğunu ve Kadı Burhaneddin ile akraba olduklarını göstermektedir²⁶. Kadı Burhaneddin, Keyhüsrev'in kendisini tebrik etmeye geldiğini düşünerek, onu yönetime ortak yapmayı tasarladı. Fakat Keyhüsrev, Kılıç Arslan'ın öldürüldüğünü öğrenince, hemen kılıcına saldırdı. Kadı da kılıcını çekerek Keyhüsrev'e yöneldi. Keyhüsrev aman dileyerek, akraba olduklarını hatırlattı ve merhamet diledi. Bunun üzerine, yan yana at sürerek ilerlemeye başladılar. Yol dar olduğundan bazen biri arkada kalıyordu. Keyhüsrev, Kadı'nın arkasında kaldığı bir sırada hançeriyle ona saldırdı. Kadı eğilerek, saldırıdan kurtuldu ve kılıcını çekerek Keyhüsrev'in karnına sapladı. Ağır yaralı halde kaçmaya başlayan Keyhüsrev'in arkasından yetişen Kadı Burhaneddin, kafasına indir-

²⁶ H. Hüsameddin (a.g.e. III, s. 99-100), Kadı Burhaneddin'in hemşerizâdesi emir şeyh Müeyyed ile ittifak yaparak Kılıç Arslan'ı bir Sayyâdgâha (sayyâdiyye: Rifâiyye tarikatu kollarından biri) davet ettiğini, oraya vardığı anda biçareyi kılıcıyla paraladığını belirtiyor. Ayrıca o, bu cinayetlerin ardından büyük bir huzur ile Kılıç Arslan için hazırlanmış olan ziyafet sofrasına oturduğunu yazarken, Kadı Burhaneddin'in anne tarafından Selçuklu olduğunu söyleyerek, bununla övündüğü halde, Selçuklu neslinden gelen Kılıç Arslan'ı ve yüzlerce taraftarını ve hizmetlisini merhametsizce öldürmesini şaşırtıcı bulmaktadır. *Bezm u Rezm* (trc. s. 54)'e göre, Kadı Hüsameddin, Selçuklu beylerinin büyüklerinden birinin kızı ile evlenerek, büyük bir güce kavuşmuştu. Kadı Siraceddin, bu evlilikten oldu. Kadı Burhaneddin'in dedesi olan Kadı Siraceddin, Sultan İzzeddin b. Sultan Gıyaseddin b. Alaeddin Keykubad'ın kızlarından birinin, bir Moğol beyi ile evliliğinden olup, Niksar'da büyüyen kızı ile evlendi. Bu evlilikten doğan Şemseddin Mehmed Bey, Kadı Burhaneddin'in babasıdır. Böylece Kadı Burhaneddin Ahmed, baba tarafından seçkin bir Selçuklu emirine, babasının annesi tarafından II. İzzeddin Keykavus'a, dolayısıyla Selçuklu hanedanına bağlanmaktadır. Kadı Burhaneddin'in annesi ise Selçuklu devrinde vezirlik yapmış olan Celâleddin Mahmud Müstevfi'nin oğlu Abdullah Çelebi'nin kızıdır. Ayr. bkz., Uzunçarşılı, a.g.m., s. 192 ve not 4, 193-194; Yücel, a.g.e., s. 38-39 ve not 27, 28.

diği bir kılıç darbesiyle onu öldürdü. Bundan sonra Kılıç Arslan'ın taraftarları üzerine gidildi²⁷.

Kadı Burhaneddin, bu olayların hemen ardından, o gün Kılıç Arslan için hazırlanmış olan ziyafet sofrasına oturdu. Yanında bulundurduğu ve Kılıç Arslan'ın uymayı kabul ettiği şartları içeren iki anlaşma metnini mecliste okuttu. Bundan iki amacı vardı. Birincisi, yaptığı plan istediği şekilde sonuçlanırsa, bu metinleri halka belge olarak götürecekti ve buna uymamasının Kılıç Arslan'ın felaketi olduğunu anlayan halk da Kadı'nın bu işi mal ve makam için yapmadığını, buna mecbur kaldığını kabul edecekti. İkincisi, az bir ihtimal bile olsa, eğer hedefine ulaşamazsa, anlaşma metinlerini bu kez Kılıç Arslan'a gösterecek, Kılıç Arslan bunlara bakarak, haksız olduğunu kabul ederek, Kadı Burhaneddin'den özür dileyecek, suikaste ve hıyanete kalkışmayacak, onun mecburen bu işe başvurduğunu anlayacaktı. Öte yandan, halk da Kılıç Arslan ve adamlarının onu ve ailesini ortadan kaldırmak ve sebepsiz yere kan dökmek amacıyla olduklarını anlayacaktı. Ancak işler, Kadı Burhaneddin'in planladığı gibi sonuçlanmış, Kılıç Arslan ortadan kaldırılmıştı. Anlaşma metinleri okununca ve Kılıç Arslan'ın Kadı'ya suikast düzenlediği öğrenilince, şehir ileri gelenleri, Kadı'yı yaptıklarında haklı buldular. Bu sırada Kılıç Arslan ile yıldızı hiç barışmamış ve Kadı Burhaneddin ile dost olan ordunun büyüklerinden Ayna Bey, Kadı'ya öğüt ve uyarı dolu bir ses tonuyla "doğrusu odur ki, şehrin ileri gelenlerine ve şeyhlere, 'Ben bu işi Hacı Şadgeldi için yaptım' diyesin. O zaman dilediğin her şeyi serbestçe yapabilirsin". dedi²⁸. Bu sözler her ne kadar Kadı'nın etrafında yaptıklarını destekleyecek kişiler olsa da Hacı Şadgeldi adının onun adı yanında daha fazla kabul göreceği eğilimini de yansıtmaktaydı. Ancak Kadı Burhaneddin, ne yaptıysa kendi adına gerçekleştirmişti. Bu sebeple her fırsatta Kılıç Arslan'ı kötülemekten geri durmadı ve çok geçmeden 14 Zilkâde 782 / 9 Şubat 1381'de sultanlığını ilân etti²⁹. Bundan sonra Kadı Burhaneddin'in ilk teşebbüsü, Hacı Şadgeldi'ye karşı asker toplamak oldu. Bu sırada Keyhüsrev'in kardeşi Zünnün'u yanına çağırarak, ona iltifatta bulundu. Ona, Kılıç Arslan ile olan meselenin mal ve mevki de için değil, onun cana yönelik saldırısını bertaraf etmek için meydana geldiğini söyleyen Kadı, sözlerine şöyle devam etmiştir. "Akrabalığım yüzünden onun hakkında iyi niyetlerim ve düşüncelerim vardı. Onunla dinî ve dünyevî işlerde birlik ve beraberlik içinde olmayı

²⁷ *Bezm u Rezm*, trc., s. 197-204.

²⁸ *Bezm u Rezm*, trc., s. 205-206.

²⁹ bkz. *Bezm u Rezm*, trc., s. 206-209; Yücel, a.g.e., s. 22, 73.

umuyordum. Eğer aramızda bir olay olmuşsa bu "Kötülüğün cezası, yine onun gibi bir kötülüktür" uyarınca olmuştur". Bu sözlerinden sonra Kadı Burhaneddin, Zünnûn'a kıymetli ve güvenilir biri olduğunu, bu sebeple babasının mülkünü ve makamını kendisine bıraktığını, ama sözünden çıkarsa, bunun cezasını derhal göreceğini söylemiştir. Böylece Zünnûn, Koyulhisar ve Akşehir kalelerinin idaresiyle görevlendirilmiştir. Emir Mutahharten, kızkardeşini Zünnûn'a eş olarak vermiş, sonra da onu katletmiştir. Ardından Koyulhisar'a gözünü dikmiş, ama burası o sırada yine Kılıç Arslan'ın akrabalarından biri olan Şeyh Mahmud'un eline geçtiğinden bu arzusunu gerçekleştirememiştir³⁰.

Eratnaoğlu Alaeddin Ali Bey'in ölümünden sonra başta vezir Kadı Burhaneddin Ahmed ve Seyyidi Hüsam olmak üzere devlet idaresinde söz sahibi olmak isteyenlerin Kılıç Arslan'ın gücü ve itibarı karşısında aciz kaldıkları aşikârdır. Ancak soyu Selçuklu hanedanına dayanan Kılıç Arslan, ne yazık ki karşısında çok hırslı bir rakip bulmuştur. Nitekim, İ.H. Uzunçarşılı³¹, Kılıç Arslan'ın başına gelenlerin ve bu yolda gelişen tüm olayların, hükümdarlığı elde etmek isteyen Kadı Burhaneddin Ahmed'in düzenlemesiyle olduğunun, olayların tetkikinden anlaşıldığı kanaatindedir. Gerçekten de Kadı Burhaneddin, Selçuklu şehzâdesi Kılıç Arslan'ı karşısına alarak, adeta onunla bir satranç oyunu oynarcasına mücadeleye girişmiştir. O, bu mücadelesinde o kadar kararlıdır ki, bu yoldaki başarısının kendisine bir hükümdarlık kazandıracığını, başarısızlığını ise belki de hayatıyla ödeyeceğinin farkındaydı. Bu sebeple, onun bu kemikleşmiş ihtirası, olayların gidişatı nedeniyle Kılıç Arslan'ın hükümdar naibliği görevini almasına izin vermekle beraber, o zamana kadar sürdürdüğü soğuk mücadelenin sonuçlarından endişe duymasına da sebep olmuştu. Bu şartlar altında Kadı Burhaneddin açısından amacını gerçekleştirmek uğruna Kılıç Arslan'ı kendi elleriyle öldürmekten çekinmek,

³⁰ Bezm u Rezm, trc., s. 219-220, 249, 293, 315; Yücel, a.g.e., s. 77 ve not 139-140, 95, 115, 259, 264; Ayrıca *Bezm u Rezm* (trc. s. 303), Kadı Burhaneddin'in daha önce Koyulhisar'ın fetihine memur ettiği Kılıç Arslan'ın amcasının oğlu Siraceddin adlı bir kişiden de bahseder. Öte yandan Kadı Burhaneddin, Kılıç Arslan'ın geriye kalan adamlarına ve Erzincan emiri Mutahharten'in akınlarına karşı Burtuluş kalesinin tahkimi ile uğraşmıştır. bkz. Yücel, a.g.e., s. 119 ve not 75.

³¹ Uzunçarşılı, a.g.m., s. 185 not 83, Ayn. mlf., (*Kitabeler*, İstanbul, 1927, s. 96), Amasya'da halk arasında Kılıç Arslan türbesi denilen 677/1278 tarihli Toruntay türbesinde mevcut sandukalar arasında "evlâd-ı Selçukiyeden Taceddin Gazi Çelebizâde Sivas hâkimi Kılıç Arslan Selçukinin sandukasının bulunduğu *Amasya Tarihi* (I, s. 206)'ne dayanarak yazarken, kendisinin 1926 tarihinde yaptığı gezide bunu göremediğini, kitabelerin ya boya altında kaldığını ya da dökülmüş olabileceğini belirtmektedir.

kendi sonunu hazırlamak olurdu. Böylece o, Kılıç Arslan'ın naibliğine aşağı yukarı beş ay kadar bir süre ile tahammül edebilmiş, elde ettiği ilk fırsatta onu katlederek, ortadan kaldırmıştır.

Sonuç olarak, Selçuklu hanedanına bağlı bir Selçuklu şehzâdesi olan Kılıç Arslan, XIV.yüzyıl sonlarında dönemin önemli bir siyasi teşekkülü olan Eratna Devleti'ni siyaseten ele geçirmek suretiyle, Sivas, Kayseri ve Amasya başta olmak üzere eski Selçuklu şehirlerinin bulunduğu bölgede, amcası Keyhüsrev'in de desteği ile belki de yeniden Selçuklu Devleti'ni diriltmek amacıyla bir teşebbüste bulunmuştu. Nitekim, daha önce de belirttiğimiz gibi, Kadı Burhaneddin'in *Bezm u Rezm*'de yer alan "emirlikten dem vuran ve kendisini ülkenin vârisi gören Kılıç Arslan" sözleri, onun bu teşebbüsüne işaret eder gibidir. Fakat Kılıç Arslan, bu arzusunda başarılı olamamış, bilakis hayatına mal olmuştur. Zira karşısına, aslında yine Selçuklu hanedanıyla bağlantısı olan Kadı Burhaneddin Ahmed çıkmış ve Kılıç Arslan'ı ortadan kaldırarak, kendi adıyla anılan bir beylik kurmuştur.